

Η στρατηγική της Δημόσιας Αντιπαράθεσης (Debate) στην Περιβαλλοντική Εκπαίδευση

Δημητριάδης Γ., Φακάζη Ε.

Εκπαιδευτικοί-Μεταπτυχιακό Π.Τ.Ν. Δυτικής Μακεδονίας Φλώρινα,
gdimitri1@yahoo.gr, elfakazi@yahoo.com

Η εκπαίδευση και συγκεκριμένα η Περιβαλλοντική Εκπαίδευση έχει επιφορτιστεί με το δύσκολο έργο της ευαισθητοποίησης ατόμων και κοινωνικών ομάδων και στην καλλιέργεια δυναμικών ιδιοτήτων και ικανοτήτων σε αυτούς, σε συνάρτηση με τα συνεχώς αυξανόμενα περιβαλλοντικά προβλήματα. Η Περιβαλλοντική Εκπαίδευση προκειμένου να παραμείνει σύγχρονη και επίκαιρη είναι απαραίτητο να εξελίσσεται και να επαναπροσδιορίζεται. Από τα πρώτα στάδια της εφαρμογής της Π.Ε. αυτό που την χαρακτήριζε ήταν η πρωτοτυπία σε μέσα και μεθόδους. Για να καταφέρει η Π.Ε. να επιτύχει τους δύσκολους στόχους της και να έχει θετικά αποτελέσματα, θα πρέπει να υιοθετήσει στρατηγικές διδασκαλίας, που προάγουν την ενεργητική μάθηση και την αυτενέργεια των μαθητών. Καθώς, μεθοδολογικά η μέθοδος project σχεδόν μονοπωλεί το χώρο της Π.Ε., η δημόσια αντιπαράθεση (debate), η οποία και αποτελεί το θέμα της παρούσας εργασίας, αποτελεί στρατηγική διδασκαλίας που μπορεί να προσεγγίσει τις αρχές και τους στόχους, που τίθενται στα πλαίσια της Π.Ε.

Εισαγωγή

Η εκπαίδευση σήμερα καλείται να διαδραματίσει σημαντικό ρόλο στην περιβαλλοντική ευαισθητοποίηση ατόμων και κοινωνικών ομάδων, καθώς και στην καλλιέργεια δυναμικών ιδιοτήτων και ικανοτήτων σε αυτούς. Το ρόλο αυτό καλείται να διαδραματίσει η περιβαλλοντική εκπαίδευση. Η περιβαλλοντική εκπαίδευση (Π.Ε.) διαμορφώνεται μέσα από μια μεγάλη ποικιλία μορφών και τάσεων, που αντανακλούν διαφορετικά ενδιαφέροντα, συμφέροντα και ιδεολογίες. Ο πλουραλισμός αυτός είναι λογικός και αναμενόμενος, καθώς η Π.Ε. συνιστά πεδίο συνάντησης και διαλόγου διαφορετικών αντιλήψεων και αναγκαστικά εμπλέκεται στο χώρο των ιδεών και της πολιτικής (Φλογαΐτη, 2006, σελ.41). Η Π.Ε. προκειμένου να παραμείνει σύγχρονη και επίκαιρη είναι απαραίτητο να εξελίσσεται και να επαναπροσδιορίζεται. Η δημόσια αντιπαράθεση (debate) αποτελεί στρατηγική διδασκαλίας, η οποία μπορεί να προσεγγίσει τις αρχές και τους στόχους, που τίθενται στα πλαίσια της Π.Ε.

Η δημόσια αντιπαράθεση ή δημόσιος διάλογος έγινε ευρύτερα γνωστός και στη χώρα μας τα τελευταία χρόνια, οπότε και καθιερώθηκε η ονομασία Debate. Η διαδικασία είναι γνωστή κυρίως ως πολιτική αντιπαράθεση. Αρχηγοί πολιτικών κομμάτων, συνήθως λίγο πριν τις εκλογές, αντιπαραθέτουν απόψεις, προβάλλουν επιχειρήματα, υπερασπίζονται ή αντικρούουν θέσεις, με τελικό στόχο να προσελκύσουν την ψήφο του κοινού, που τους παρακολουθεί. Τα όσα χαρακτηρίζουν τη διαδικασία του debate, όπως η ανταλλαγή απόψεων, η επιχειρηματολογία, η άποψη για συγκεκριμένα θέματα που μπορεί να οδηγήσουν σε λεκτικές αντιπαραθέσεις δεν αποτελούν αποκλειστικό προνόμιο των πολιτικών αντιπαραθέσεων. Το debate σαν τεχνική έχει διεισδύσει τελευταία και στην εκπαίδευση. Η διαδικασία και κυρίως οι στόχοι είναι διαφορετικοί στη διδακτική προσέγγιση από την πολιτική διαδικασία.

To debate στο σχολείο

Στο παρελθόν οι λειτουργίες του σχολείου στόχευαν στην ανάπτυξη και καλλιέργεια συγκεκριμένων γνωστικών και πρακτικών ικανοτήτων. Οι ραγδαίες εξελίξεις και το συνεχώς μεταβαλλόμενο τεχνολογικό και οικονομικό περιβάλλον απαιτεί από τους μαθητές ανάπτυξη εμπιστοσύνης στον εαυτό τους και ανώτερες δεξιότητες. Το παραδοσιακό σχολείο, που το χαρακτήριζε η παθητική απόκτηση της γνώσης, η άκρατη νοησιαρχία, με το μαθητή σε παθητική στάση και το δάσκαλο σε ρόλο διαμεσολαβητή, με τις δραστηριότητες να ολοκληρώνονται σε ένα κλίμα απομόνωσης και ατομικής προσπάθειας, είχε ως αποτέλεσμα την αποξένωση του μαθητή, χωρίς διάθεση συνεργασίας (Χρυσυφίδης, 1994, σελ. 16). Το σχολείο, ζητούμενο είναι, να γίνει χώρος καλλιέργειας της δημιουργικότητας του μαθητή, κοινωνιοκεντρικό και μαθητοκεντρικό. Συχνά τα όσα ακούγονται περί δημιουργικότητας αποδεικνύονται κενά περιεχομένου, χωρίς αντίστοιχη μεθοδολογική πρόταση, το debate αποτελεί μια πρόταση, που μπορεί να συμβάλει στους παραπάνω τομείς.

Το debate, ως διδακτική πρακτική, αποτελεί συνεργατική μορφή μάθησης και εστιάζει στην επιχειρηματολογία των μετεχόντων. Σε πληθώρα ερευνών, από διαφορετικούς ερευνητές και σε ποικίλες περιοχές μάθησης, έχει καταδειχθεί ότι αντίστοιχες μορφές συνεργατικής μάθησης προάγουν την κριτική σκέψη, καλλιεργούν και αναπτύσσουν τις διαπροσωπικές σχέσεις, και συμβάλουν στη βελτίωση της συνολικής ψυχολογικής υγείας (Johnson, Johnson, & Smith, 1995).

Σε αντιδιαστολή, από το να παρουσιάζει (επιβάλλει) ο εκπαιδευτικός κάποια θέματα στην εκπαιδευτική διαδικασία, τα οφέλη είναι προφανή για τους μαθητές όταν διερευνούν, προβληματίζονται, επιχειρούν να τεκμηριώσουν και να δομήσουν συγκροτημένο λόγο. Ο κατάλληλος σχεδιασμός και η πολύ καλή οργάνωση αποτελούν συστατικά της επιτυχημένης εφαρμογής του debate. Μέσα από τη διαδικασία αναδεικνύονται το περίπλοκο των θεμάτων και η δυνατότητα της πολύπλευρης ερμηνείας τους. Το debate μπορεί να θεωρηθεί σαν την τέχνη να πείθεις τους άλλους για τις απόψεις σου σε συγκεκριμένα θέματα, αρκεί η κάθε πλευρά να καταθέτει ελεύθερα τα επιχειρήματά της και να μπορεί η μια πλευρά να απαντήσει στα επιχειρήματα της άλλης (Branham, 1991, σελ.2).

Debate και Περιβαλλοντική Εκπαίδευση

Για την Περιβαλλοντική Εκπαίδευση έχουν δοθεί κατά καιρούς διάφοροι ορισμοί. Σύμφωνα με τον ορισμό της UNESCO: «Η Π.Ε. είναι μια εκπαιδευτική διαδικασία, η οποία επιδιώκει να διαμορφώσει συνειδητούς πολίτες με γνώσεις, ευαισθησία, φαντασία και επίγνωση των σχέσεων που τους συνδέει με το φυσικό και ανθρωπογενές περιβάλλον, έτοιμους να προτείνουν λύσεις και να συμμετέχουν στη λήψη και στην εκτέλεση αποφάσεων»(UNESCO,1977). Από τον ορισμό γίνεται αντιληπτό ότι η Π.Ε. δεν περιορίζεται μόνο στη γνώση και στην ευαισθητοποίηση για περιβαλλοντικά ζητήματα, αλλά ζητούμενο είναι η διαμόρφωση αξιών και στάσεων από το άτομο, με τελικό στόχο την ενεργοποίησή του με διάθεση για ενεργό συμμετοχή στη λήψη αποφάσεων και στην επίτευξη λύσεων. Για να καταφέρει η Π.Ε. να επιτύχει τους παραπάνω δύσκολους στόχους της και να έχει θετικά αποτελέσματα, θα πρέπει να υιοθετήσει στρατηγικές διδασκαλίας, που προάγουν την ενεργητική μάθηση και την αυτενέργεια των μαθητών (Ross Tweed & Bailey, 1994).

Από τα πρώτα βήματα της Π.Ε. υποστηρίχτηκε, ότι μπορεί να αποτελέσει μια ισχυρή πλατφόρμα για μελλοντικές καινοτομίες και αλλαγές προγραμμάτων σε όλα τα επίπεδα του εκπαιδευτικού συστήματος. Σήμερα όλο και περισσότεροι συνειδητοποιούν, ότι τα αδιέξοδα στην εκπαίδευση και στην κοινωνία δε φαίνεται να μπορούν να αντιμετωπιστούν με τις

υπάρχουσες δομές. Για την αντιμετώπιση της πολιτικής, πολιτιστικής, οικονομικής και περιβαλλοντικής κρίσης απαιτούνται δραστικές μεταλλαγές της κουλτούρας μας και των συστημάτων αξιών που τη διέπουν, τότε σαφώς η εκπαίδευση πρέπει να συμμετέχει ενεργά στην πορεία για αλλαγή, μετασχηματιζόμενη ταυτόχρονα και η ίδια, αφού είναι μέρος της γενικότερης κρίσης. Στην Π.Ε. υπάρχει το αναγκαίο υπόστρωμα για τον αναπροσανατολισμό της εκπαίδευσης και τη δόμηση ενός νέου «εκπαιδευτικού παραδείγματος» (Παπαδημητρίου, 1998, σελ.176).

Το πεδίο εφαρμογής της Π.Ε. προσφέρεται για την εισαγωγή καινοτόμων προσεγγίσεων και πρακτικών στην εκπαίδευση. Η επίλυση προβλήματος αποτελεί από τα βασικά συστατικά, τα οποία είναι απολύτως απαραίτητα για μια καλής ποιότητας Π.Ε. Τα τελευταία χρόνια η μέθοδος project σχεδόν μονοπωλεί το χώρο της Π.Ε., όπως αναφέρθηκε παραπάνω ο διδακτικός πλουραλισμός είναι ζητούμενο στην Π.Ε., μια άλλη διδακτική στρατηγική που συμβάλει στον πλουραλισμό και με την εφαρμογή της οποίας μπορούν να επιτελεστούν οι αρχές και οι στόχοι της Π.Ε. είναι το debate. Το debate, με βάση τα επιστημολογικά μοντέλα και την οπτική που υιοθετεί ως δραστηριότητα, δεν αποσκοπεί στην παρουσίαση της μίας και μοναδικής αλήθειας. Αντίστοιχα και στα θέματα της περιβαλλοντικής εκπαίδευσης δεν προσφέρεται η θετικιστική προοπτική (παρουσίαση της μίας και μοναδικής αλήθειας και προσαρμογή των μαθητών σε αυτή), αλλά η ερμηνευτική προοπτική (κατασκευή εννοιών, εναλλακτικότητα συλλογισμών, αναστοχασμός) και η ρεαλιστική προοπτική (όπου οι έννοιες αντιμετωπίζονται ως εργαλεία για παρέμβαση).

Τι προάγει το debate

Το debate στην εκπαιδευτική του χρήση, θα πρέπει να είναι μια δομημένη διαδικασία, να εκπληρώνει συγκεκριμένους στόχους και να τίθεται σε μια διαδικασία ανατροφοδότησης και ανασύνθεσης. Ως διαδικασία μπορεί να συμβάλλει στην προαγωγή και άλλων ευρύτερων στόχων, όπως στην ενίσχυση της κριτικής σκέψης, το διεγερμένο πνεύμα σε συνδυασμό με την άρτια οργάνωση και τον κατάλληλο σχεδιασμό του (Mavrikaki & Kyridis, 2002). Η κριτική σκέψη ως προωθημένη μορφή σκέψης είναι βασική επιδίωξη της διδακτικής πράξης, καθώς το κριτικά σκεπτόμενο άτομο, στο οποίο αποβλέπει η εκπαίδευση, πρέπει να έχει την ικανότητα και τη βούληση να αποστασιοποιηθεί προς στιγμήν από τις προσωπικές του πεποιθήσεις, τις κοινωνικογνωστικές του προκαταλήψεις και τα συμφέροντά του, να εξετάσει τα πραγματικά και λογικά στοιχεία, τα οποία στηρίζουν και ερμηνεύουν έννοιες, πληροφορίες, σχέσεις, κρίσεις, συλλογισμούς, φαινόμενα, στάσεις και σκόπιμες πράξεις, καθώς επίσης να αναζητήσει τις παραδοχές και τις συνεπαγωγές κάθε άποψης και τους δυνατούς τρόπους θεώρησης των πραγμάτων από διαφορετική σκοπιά (Ματσαγούρας, 1998, σελ. 56).

Μέσα από τη διαδικασία του debate αναδεικνύεται η επιχειρηματολογία και η συζήτηση μεταξύ των μετεχόντων. Η επιχειρηματολογία και η συζήτηση εντάσσονται στις επικοινωνιακές δεξιότητες των ατόμων. Στόχος της επιχειρηματολογίας είναι να επηρεάσει στάσεις και απόψεις και όχι να γίνει η απλή καταγραφή τους. Η επιχειρηματολογία μπορεί να αποσκοπεί στην ενίσχυση παλαιών στάσεων ή στη προσπάθεια αλλαγής στάσεων, αλλά και στη δημιουργία νέων (Huber, 2000). Είναι σημαντικό να εξασκήσουν οι μαθητές τις δεξιότητες του προφορικού τους λόγου. Να εκτεθούν σε διαφορετικές απόψεις και να εμβαθύνουν σε περίπλοκα περιβαλλοντικά προβλήματα. Να αναπτύξουν τη διανοητική ευστροφία τους, να ασκήσουν την πνευματική τους ετοιμότητα και την αυτοπεποίθησή τους. Με την ελεύθερη ανοιχτή συζήτηση εξασκούμαστε στην αποδοχή της διαφορετικότητας. Οι μαθητές ασκούνται στην τεκμηρίωση

των απόψεών τους, στην παρουσίαση των σκέψεών τους με σαφήνεια, υπεύθυνο λόγο, με καθαρότητα και πειστικότητα. Μέσα από τις αντιθέσεις και τις διχογνωμίες διευρύνονται οι γνωστικοί ορίζοντες των μαθητών, οι μαθητές γίνονται συνδημιουργοί της γνώσης.

Προβληματισμοί για το debate

Η φιλοσοφία και η μεθοδολογία της Π.Ε. απαιτούν, από τον εκπαιδευτικό, ενεργητική και συμμετοχική στάση σε ένα «ανοικτό» εκπαιδευτικό περιβάλλον. Η μορφή του debate, στην εκπαιδευτική εφαρμογή του, το εντάσσει στις «ανοικτές» εκπαιδευτικές διαδικασίες. Οι διαδικασίες αυτές συχνά δημιουργούν στους εκπαιδευτικούς αισθήματα αβεβαιότητας και ανασφάλειας, καθώς δεν υπάρχει η κατάλληλη επιμόρφωση και πρακτική άσκηση των εκπαιδευτικών. Έτσι οι εκπαιδευτικοί συχνά είναι επιφυλακτικοί στη χρήση αντίστοιχων μεθόδων και πρακτικών στη διδακτική τους πράξη (Φύκαρης, 1998, σελ.20). Η εφαρμογή του debate σε ένα σχολικό περιβάλλον, το οποίο δεν έχει ασκηθεί σε καθημερινές διαλογικές μεθόδους και διαδικασίες και έχει συνηθίσει να εργάζεται με καθέδρας διαλέξεις και παρουσιάσεις γνωστικών αντικειμένων, θα είναι δύσκολη η ομαλή εφαρμογή του και η ουσιαστική συμμετοχή των μαθητών. Η διαδικασία ενδεχομένως να δημιουργήσει προβλήματα πειθαρχίας στην τάξη. Κατά τη διάρκεια της διαδικασίας ενδέχεται να δημιουργηθούν άγονες αντιπαραθέσεις και έντονες διαμάχες, μεταξύ των συμμετεχόντων. Υπάρχει ο κίνδυνος οι μαθητές να έρθουν σε πραγματική αντιπαραθέση και έτσι να δημιουργηθούν εντάσεις στην τάξη. Η περιχαράκωση γύρω από προειλημμένες θέσεις και απόψεις, μπορεί να οδηγήσει τους μετέχοντες σε μονοδιάστατη θέαση των πραγμάτων.

Ο ρόλος του εκπαιδευτικού

Ο ρόλος του εκπαιδευτικού είναι πολύ σημαντικός σε όλη τη διάρκεια της διαδικασίας, αλλά και πριν την εφαρμογή της. Το κριτικό και ανοικτό πνεύμα του εκπαιδευτικού θέτει τις κατάλληλες προϋποθέσεις, για την αντίστοιχη συμμετοχή εκ μέρους των μαθητών. Ο εκπαιδευτικός πρέπει να βρίσκεται σε συνεχή εγρήγορση, να είναι αρωγός των μαθητών, τόσο στην οργάνωση όσο και κατά τη διάρκεια της διαδικασίας. Το υπό διαπραγμάτευση θέμα πρέπει να τίθεται με σαφήνεια και ακρίβεια, για να μη δημιουργεί αμφιβολίες και αβεβαιότητα στους μαθητές. Οι μαθητές πρέπει να είναι προετοιμασμένοι, να έχουν ασκηθεί σε διερευνητικές και ανακαλυπτικές μεθόδους και να έχουν εθιστεί στο δημιουργικό διάλογο. Ο συντονισμός της όλης διαδικασίας πρέπει να γίνει αμερόληπτα με πνεύμα που προάγει την ελευθερία έκφρασης. Να παροτρύνει την αυθόρμητη και αβίαστη συμμετοχή των μαθητών σε όλα τα στάδια, με τη δημιουργία του κατάλληλου κλίματος και την επίδειξη σεβασμού στους συνομιλητές τους. Η καλή γνώση του επιπέδου της τάξης είναι απαραίτητη, τόσο για την επιλογή του θέματος, ώστε να σχετίζεται με τα ενδιαφέροντα των μαθητών, καθώς και να είναι σύμφωνη με το βαθμό ανάπτυξης και ωριμότητάς τους. Ο εκπαιδευτικός πρέπει να είναι πολύ καλά και σφαιρικά ενημερωμένος για το υπό διαπραγμάτευση θέμα. Οι πρώτες απόπειρες εφαρμογής του debate θα είναι και οι πιο δύσκολες τόσο για τον εκπαιδευτικό, όσο και για τους μαθητές. Μετά τις πρώτες εφαρμογές η ομάδα θα καταφέρει να εμπεδώσει τους κανόνες, να εξασκηθεί στη διαδικασία, να αποκτήσει τις κατάλληλες δεξιότητες. Ο βαθμός παρέμβασης του εκπαιδευτικού, μετά τις πρώτες εφαρμογές, σταδιακά θα περιορίζεται και θα προωθείται η ενεργό εμπλοκή συμμετοχή των μαθητών σε όλα τα στάδια εφαρμογής του debate, από την οργάνωση μέχρι και την ολοκλήρωσή του.

Πρόταση Εφαρμογής

«Η χρήση της πυρηνικής ενέργειας» είναι ένα διλληματικό θέμα που προκαλεί διχογνωμίες («Πυρηνική Ενέργεια: ένα θέμα που διχάζει», Ελευθεροτυπία, 2008) και μπορεί να τεθεί υπό διαπραγμάτευση στα πλαίσια της Π.Ε. στις μεγαλύτερες κυρίως τάξεις Ε΄ και ΣΤ΄, καθώς η έννοια της ενέργειας παρουσιάζει δυσκολίες στην κατανόηση και δεν είναι κάτι απτό, δεν έχει μάζα και όγκο. Η ενέργεια μπορεί να επιλεγεί για την άμεση διασύνδεσή της με την επικαιρότητα, τη διαχρονικότητα που τη διακρίνει, το ότι είναι θέμα με διαστάσεις τοπικές αλλά και παγκόσμιες και τέλος τη σπουδαιότητα του θέματος (Φλογαΐτη Ε. & Βασάλα Π., 1999). Το θέμα της ενέργειας αποτελεί μέρος του άξονα γνωστικού περιεχομένου του δημοτικού σχολείου καθώς περιλαμβάνεται στα Δ.Ε.Π.Π.Σ. της Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης, της Μελέτης Περιβάλλοντος και του Ερευνώ το Φυσικό Κόσμο. Στόχοι του προγράμματος (εκτός των όσων αναφέρονται προηγουμένως για το debate) μπορεί να είναι: η γνώση των πηγών ενέργειας και διάκρισή τους σε ανανεώσιμες και μη, κατανόηση του τρόπου και των συνεπειών από τη διαδικασία παραγωγής πυρηνικής ενέργειας, κατανόηση της εξάντλησης των ενεργειακών πόρων και της παγκοσμιοποίησης του προβλήματος, κατανόηση της αλληλεξάρτησης του φυσικού περιβάλλοντος και των ανθρώπινων δραστηριοτήτων, ευαισθητοποίηση σε ενεργειακά ζητήματα και καλλιέργεια θετικών αξιών και στάσεων.

Η επεξεργασία του θέματος μπορεί να χωριστεί σε δύο μέρη. Το πρώτο μέρος θα περιλαμβάνει την επεξεργασία του θέματος και το δεύτερο τη διαδικασία του debate. Κατά τη διάρκεια του πρώτου μέρους, οι μαθητές χωρίζονται σε ομάδες, με τη χρήση υλικού από βιβλία, εφημερίδες, περιοδικά, λογισμικό, διαδίκτυο συγκεντρώνουν πληροφορίες. Αξιοποιούνται σχετικές προηγούμενες γνώσεις και αντιλήψεις των μαθητών, προσεγγίζεται το θέμα, οι μαθητές θέτουν τα πρώτα ερωτήματα, αναζητούν διευκρινήσεις, δημιουργούνται κίνητρα στους μαθητές, προχωρούν σε βαθύτερη διερεύνηση του θέματος, διαμορφώνουν τεκμηριωμένη άποψη με κατάλληλα επιχειρήματα. Το θέμα προσεγγίζεται πολύπλευρα, σε όλες τις διαστάσεις του, σε επίπεδο κοινωνικό, οικονομικό, πολιτικό και φυσικού περιβάλλοντος. Μόλις ολοκληρωθεί η διερεύνηση του θέματος και οι ομάδες είναι έτοιμες και κατάλληλα προετοιμασμένες μπορούμε να προχωρήσουμε στο δεύτερο μέρος που είναι η εφαρμογή του debate.

Η εφαρμογή του debate

Βασικό στοιχείο για την ουσιαστική και αποτελεσματική επιτυχία του debate είναι η πολύ καλή οργάνωση και ο σχεδιασμός του. Μέσα από τη διαδικασία του debate οι μαθητές αποκτούν δεξιότητες που αναφέρθηκαν παραπάνω, ωστόσο ο βασικός στόχος μας πρέπει να είναι επικεντρωμένος στο υπό εξέταση θέμα της Π.Ε., στη σφαιρική εξέτασή του και στις στάσεις και δεξιότητες, που θα αποκτήσουν οι μαθητές σε συνάρτηση με αυτό. Το debate από τη φύση του απαιτεί ευελιξία και προσαρμογή στις κατά περίπτωση συνθήκες, σε όλα τα στάδια της εφαρμογής της. Ωστόσο είναι απαραίτητο να υπάρχουν συγκεκριμένοι κανόνες, στον καθορισμό των οποίων μπορούν να εμπλακούν οι μαθητές για να έχουν καλύτερα αποτελέσματα και να είναι σεβαστοί από όλους. Η ύπαρξη συγκεκριμένων κανόνων θα βοηθήσουν στην ομαλή διεξαγωγή του debate και στη βελτιστοποίηση των αποτελεσμάτων του. Σκοπός είναι η αντιπαράθεση επιχειρηματολογίας από δύο διαμετρικά αντίθετες θέσεις για συγκεκριμένο θέμα, ώστε οι συμμετέχοντες και το κοινό να καταλήξουν σε κάποια συμπεράσματα και να υιοθετήσουν κάποια από αυτές. Υπάρχουν πολλοί τρόποι με τους οποίους μπορεί να χρησιμοποιηθεί το debate στη σχολική τάξη (Gilbert & Sawyer, 2000, σελ.121).

Η διαδικασία επιλογής του θέματος είναι μια ομαδική διαδικασία, σημαντικό είναι να σχετίζεται με τα άμεσα ενδιαφέροντα και τις εμπειρίες των παιδιών, ώστε τα παιδιά να βρουν προσωπικό νόημα και ενδιαφέρον. Θέματα που προέρχονται από την επικαιρότητα προσφέρουν επιπλέον κίνητρο στους μαθητές. Ο εκπαιδευτικός παρουσιάζει τη σχετική προβληματική γύρω από το θέμα και δίνει το περίγραμμα της διαδικασίας, με τρόπο ελκυστικό έτσι ώστε να δώσει κίνητρα στους μαθητές και να καταφέρει να τους δραστηριοποιήσει. Το θέμα δίνεται σε μορφή δήλωσης, είναι συγκεκριμένο και ξεκάθαρο. Το θέμα είναι αμφιλεγόμενο και προσφέρεται για επιχειρηματολογία και προφορική παρουσίαση. Η πρόβλεψη, ότι μπορεί να καλυφθεί στο συγκεκριμένο χρονικό διάστημα που διαθέτουμε, είναι σημαντική. Το θέμα πρέπει να θίγει μόνο ένα αντικείμενο, να εξετάζεται με δύο τουλάχιστον διαφορετικές θεωρήσεις, μπορεί να είναι πραγματικό ή υποθετικό (Huber, 2000). Από τη θεματολογία της Π.Ε. μπορεί να αντληθεί πληθώρα θεμάτων που δημιουργούν διχογνωμίες είναι διλημματικά και μπορούν να τεθούν σε ένα πλαίσιο διαπραγμάτευσης υπέρ ή κατά, κάποια άλλα θέματα μπορεί να είναι: τα γεννητικά τροποποιημένα προϊόντα, η κλωνοποίηση, τουριστική ανάπτυξη περιοχών φυσικής ομορφιάς, εκμετάλλευση ήπιων μορφών ενέργειας κ.α.

Η τάξη χωρίζεται σε δύο ομάδες, συνήθως με τρόπο τυχαίο αρκεί να υπάρχει ισορροπία μεταξύ τους (υπάρχει πλούσια βιβλιογραφία για το τρόπο δημιουργίας ομάδων στην τάξη, με πληθώρα απόψεων). Μετά τον καθορισμό και οριοθέτηση του θέματος, όλη η τάξη προβαίνει στη σε βάθος μελέτη του. Οι μαθητές χωρίς να ξέρουν το ποια από τις δύο θέσεις θα κλιθούν να υπερασπιστούν, συγκεντρώνουν το απαραίτητο υλικό από βιβλία, εγκυκλοπαίδειες, περιοδικά, διαδίκτυο, λογισμικά. Με αυτό τον τρόπο ενημερώνονται σφαιρικά για το θέμα, εντοπίζουν τις πολλαπλές πτυχές και διαστάσεις που το χαρακτηρίζουν. Ο χρόνος που θα απαιτηθεί για αυτό το στάδιο ποικίλει από το θέμα, το επίπεδο της τάξης και το βαθμό της εξοικείωσης των συμμετεχόντων με αυτό.

Μετά τη σφαιρική ενημέρωση και γενική προετοιμασία της τάξης, ορίζεται μια ομάδα μαθητών που θα αναλάβει το ρόλο του κοινού. Το κοινό έχει να επιτελέσει σημαντικό ρόλο καθώς θα είναι ο αντικειμενικός κριτής της συζήτησης, μπορεί να υποβάλλει ερωτήματα στις ομάδες και τέλος θα κληθεί να ανακεφαλαιώσει τη διαδικασία και τα συμπεράσματα. Ανακοινώνεται στην κάθε ομάδα η θέση που θα κληθεί να υποστηρίξει. Η κάθε ομάδα θα πρέπει να οργανωθεί και να οριστούν συγκεκριμένοι ρόλοι. Ο χρόνος για την τελική προετοιμασία των ομάδων, ανάλογα με τις ιδιαιτερότητες και το βαθμό οργάνωσης της ομάδας, ορίζεται περίπου στα δέκα λεπτά. Αφού προετοιμάσουν την επιχειρηματολογία τους οι ομάδες, δίνεται το χρονικό περιθώριο των τριών λεπτών στον εκπρόσωπο της κάθε ομάδας να παρουσιάσει τα επιχειρήματά της ομάδας του. Μετά την ολοκλήρωση της πρώτης παράθεσης των επιχειρημάτων η διαδικασία συνεχίζεται με την κάθε ομάδα να επιχειρηματολογεί στα επιχειρήματα της άλλης, με δύο λεπτά χρόνο στη διάθεσή τους. Η ομάδα-κοινό έχει τη δυνατότητα υποβολής ερωτημάτων, αφού αναπτύχθηκαν τα επιχειρήματα των ομάδων. Η ύπαρξη ενδιαφέροντος, από το σύνολο της τάξης, μπορεί να προσφέρει ευελιξία στα παραπάνω χρονικά περιθώρια και στο πόσες φορές θα πάρει το λόγο η κάθε ομάδα. Χρήσιμο είναι στο τέλος της διαδικασίας να υπάρξει συζήτηση για τα συμπεράσματα που προέκυψαν και για τις απόψεις που θα υιοθετηθούν. Αυτή είναι και η κατάλληλη στιγμή για εκτόνωση από τυχόν εντάσεις ή έντονες αντιπαραθέσεις που δημιουργήθηκαν κατά τη διάρκεια της συζήτησης. Η ενεργός ενασχόληση και συμμετοχή όλων των μελών της τάξης, σε όλες τις φάσεις της διαδικασίας, αποτελεί κριτήριο για την τελική αποτίμηση του debate (Μαυρικάκη, 2004).

Οργάνωση της παρουσίασης

Η επιχειρηματολογία δεν είναι μια ασύνδετη κατάθεση γνωμών και απόψεων. Στο debate ακόμα και οι καλύτερες ιδέες μπορεί να μην ευδοκιμήσουν αν δεν οργανωθούν και δεν κατατεθούν με τρόπο που να τους δίνει νόημα και συνοχή. Χρήσιμο είναι να καταγραφούν τα κύρια σημεία των θέσεων της ομάδας σε μορφή τίτλων, για να διευκολυνθεί στην παρουσίαση. Αντίστοιχη λίστα με τα επιχειρήματα, που μπορεί να προβάλλει η αντίπαλη ομάδα, προκειμένου να αντικρουστούν. Να γίνει καταγραφή των πιθανών σημείων όπου μπορεί να προκύψουν διαφωνίες. Ισχυροποίηση των κατατιθέμενων απόψεων μπορεί να επιφέρει η διαδρομή, έχουμε έναν ισχυρισμό, ένα συλλογισμό διαμέσου του οποίου καταλήγουμε στη λογικά δομημένη θέση που υποστηρίζουμε και απόδειξη για την ορθότητα της θέσης μας. Την τεκμηρίωση μπορούμε να την αναζητήσουμε με την κατάθεση συγκεκριμένων γεγονότων, μέσα από απόψεις ειδικών ή μαρτυρίες που οδηγούν στην ισχυροποίηση των θέσεων μας.

Η κατάλληλη επιχειρηματολογία αποτελεί ουσιαστικό συστατικό για την κατάδειξη της ορθότητας των απόψεων μας. Εκτός της επιχειρηματολογίας, για να είναι ελκυστική μια θέση, χρειάζονται και επικοινωνιακές δεξιότητες. Ο ξύλινος λόγος, που πολλές φορές διατυπώνεται κυρίως σε πολιτικό επίπεδο, ελάχιστη ανταπόκριση βρίσκει στο ακροατήριο. Ο τρόπος με τον οποίο παρουσιάζεται μια θέση αποτελεί σημαντικό στοιχείο επιτυχίας και προσέλκυσης του ακροατηρίου. Ο άμεσος λόγος, που είναι κατανοητός και ζωντανός, σε μικρές προτάσεις ώστε να μπορεί ο ακροατής να ακολουθήσει το συλλογισμό μας. Λόγος καθαρός, με ευκρίνεια και ευστοχία. Κάποια χαρακτηριστικά του ομιλητή όπως η ευγένεια και η ειλικρίνεια. Η παρουσίαση των θέσεων με ανάλογη αίσθηση χιούμορ. Τέλος η κατάλληλη στάση του σώματος, το βλέμμα και οι χρωματισμοί της φωνής του ομιλητή, είναι που μπορούν να προσδώσουν στη διατύπωση μιας θέσης σημαντικά πλεονεκτήματα.

Συμπερασματικά

Η μεθοδολογία της Π.Ε. αντιτίθεται στις προτεραιότητες που θέτει το παραδοσιακό σχολείο ως προς τις διαδικασίες μάθησης και διδασκαλίας. Δεν έχουν θέση στην Π.Ε. η συστηματική και ακαδημαϊκή παραγωγή της γνώσης, η εξειδίκευση, η παθητική μετάδοση της γνώσης, η επιστημονική κατάκτηση και η ιεραρχική μορφή επικοινωνίας (Posch, 1997, σελ. 5). Το ελληνικό σχολείο έχει επιδείξει μια μονομέρεια στη χρήση της μεθόδου project στα προγράμματα της Π.Ε., η εισαγωγή καινοτομιών με ανανεωτικό χαρακτήρα είναι που δίνουν πνοή, φρεσκάδα και ώθηση στην Π.Ε. Το debate, τα παιχνίδια ρόλων, τα παιχνίδια προσομοίωσης, τα περιβαλλοντικά μονοπάτια και άλλες εφαρμογές, μπορούν να δώσουν πνεύμα ανανέωσης και δυναμικής ώθησης, για την αποτελεσματικότητα της Π.Ε. Ανάλογα με τη θεματολογία του και τον τρόπο οργάνωσής του μπορεί να γίνει χρήση του ακόμα και σε μικρές τάξεις του δημοτικού. Το debate ως εναλλακτικό διδακτικό εργαλείο προσφέρεται για σφαιρική και συστηματική προσέγγιση της πραγματικότητας. Ως διαδικασία μπορεί να είναι δημιουργική για το μαθητή, να τον ενεργοποιήσει και να συμβάλλει στη σε βάθος διερεύνηση θεμάτων, καθώς και στην αποσαφήνιση εννοιών και όρων.

Η διαδικασία, ειδικά στις πρώτες εφαρμογές της, ενδέχεται να προκαλέσει ανασφάλεια και προβληματισμό στους εκπαιδευτικούς. Προαπαιτούμενο είναι η πολύ καλή και σε βάθος γνώση του θέματος από τον εκπαιδευτικό, καθώς και η οργάνωση της διαδικασίας. Τα προβλήματα πειθαρχίας στην τάξη ή αναφορές για το άκαμπτο αναλυτικό πρόγραμμα, μπορούν να αντιμετωπιστούν μέσα από το πλαίσιο της ενδιαφέρουσας διαδικασίας και της καλής οργάνωσης. Η έλλειψη αντίστοιχων εμπειριών από τους εκπαιδευτικούς, η απουσία κατάρτισής τους σε αντίστοιχες διδακτικές πρακτικές, μπορούν να υπερκεραστούν μέσα από την

ουσιαστική ενασχόλησή τους. Επιπλέον κίνητρο για την ενασχόληση του εκπαιδευτικού θα υπάρχει, όταν αρχίσουν να διαφαίνονται μέσα από τη διαδικασία τα θετικά αποτελέσματα τόσο στο επίπεδο των στόχων της Π.Ε. που είχαν τεθεί, όσο και στη καλλιέργεια ανώτερων χαρακτηριστικών στους μαθητές.

Βιβλιογραφία

- Δέδε, Μ., (2008, Μάρτιος 22). Πυρηνική ενέργεια: Ένα θέμα που διχάζει. *Ελευθεροτυπία*
- Ματσαγγούρας, Η., (1998). *Στρατηγικές διδασκαλίας- Η Κριτική Σκέψη στη Διδακτική Πράξη*. Gutenberg, Αθήνα
- Μαυρικάκη, Ε., (2004). Οι δημόσιες συζητήσεις (debates) ως στρατηγική διδασκαλίας στην Περιβαλλοντική Εκπαίδευση. *ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗ ΑΓΩΓΗ. Θέματα και προβληματισμοί*, τ. 4, 25-29. (http://www.ceed.uoa.gr/pop_up.htm)
- Παπαδημητρίου, Β., (1998). *Περιβαλλοντική Εκπαίδευση και Σχολείο – Μια διαχρονική θεώρηση*. Τυπωθήτω – Γιώργος Δαρδανός, Αθήνα
- Φλογαΐτη, Ε., (2006). *Εκπαίδευση για το περιβάλλον και την αειφορία*. Ελληνικά γράμματα, Αθήνα
- Φλογαΐτη Ε. & Βασάλα Π. (επιμ.). (1999). *Το ενεργειακό ζήτημα προσεγγίσεις και διαστάσεις*. Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα
- Φύκαρης, Ι., (1998). *Η Περιβαλλοντική Εκπαίδευση στην εκπαίδευση εκπαιδευτικών στην Ελλάδα*. Αφοί Κυριακίδη, Θεσσαλονίκη
- Χρυσαιφίδης, Κ., (1994). *Βιωματική – επικοινωνιακή διδασκαλία: Η εισαγωγή της μεθόδου project στο σχολείο*. Εκδόσεις Gutenberg, Αθήνα
- Branham, R.J., (1991). *Debate and Critical Analysis*. Lawence Erlbaum Associates
- Gilbert, G.G., Sawyer, R.G., (2002). *Health education – Creating strategies for School Community Health*. MA: Jones and Bartlett, Sudbury
- Huber, R.B., (2000). *Influencing through Argument*. University of Vermont
- Johnson, D.W., Johnson, R.T., & Smith, K.A. (1995). Cooperative Student Learning and Individual Student Achievement in Secondary Schools. In Digby, A. & Peterson, J. (Eds.), *Secondary Schools and Cooperative Learning: Theories, Models, & Strategies*. New York: Garland Publishing
- Mavrikaki, E. & Kyridis, A., (2002). The use of “debates” for promoting sustainable development teaching at greek universities. (ch. 27) In Filho W. Leal (Eds.), *Teaching Sustainable at universities. Towards curriculum green*
- Posch, P., (1997). Social change and environmental education. *Australian journal of Environmental Education*, 13
- Ross Tweed, W., & Bailey, G., (1944). Wanted: A new literacy for the information age. *NASSP Bulletin*, 78(563), 31-35
- UNESCO, (1977). Final report: Intergovernmental Conference on environmental Education. Tbilisi